

17.04.2024

KURUL KARARI

Başvuru Numarası : 2022/1766
Toplantı Tarihi/Sayısı : 8.2.2024/224
Karar Numarası : 2024/118
Başvuran : S. E.
Başvuran Vekili : -
Adres : -
Muhatap Kurum/Kişi : 1- İstanbul Büyükşehir Belediyesi
2- Başakşehir Belediyesi
Muhatap Adres : 1- Kemalpaşa Mah. 15 Temmuz Şehitleri Cad. No:5 Kayabaşı Mah.
Fatih/İSTANBUL
2- 15 Temmuz Sok. No: 2 Başakşehir Merkez Camii Yanı Başakşehir/
İSTANBUL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, % 90 oranında görme engeli bulunan başvuranın ikamet ettiği bölgede bulunan cadde kaldırımına engelli bandı döşenmesi, trafik lambasına sesli sinyalizasyon sistemi kurulması ve yaya geçişini engelleyen otobüs durağının değiştirilmesi taleplerine dair yaptığı başvuruların sonuçsuz bırakıldığı gerekçesiyle engellilik temelinde ayrımcılık yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. İNCELEME SÜRECİ

2. Başvuran, başvuru dilekçesinde özetle;

a. % 90 oranında görme engelli olduğunu, ikamet ettiği sitenin (Kayabaşı Mahallesi, Kayaşehir Birinci Bölge, ... Caddesi, ... Sitesi) bulunduğu caddede yer alan kaldırımına engelli bandı (iz taşı/kılavuz yol) döşenmesini talep ettiğini, ilgili bölgede yer alan ... Durağı'nın önünde ve arkasında yaya geçişi için yeterli alanın bulunmadığını bu sebeple durağın engelli geçişine imkân verecek şekilde yeniden dizayn edilmesi ve ilgili caddede bulunan trafik ışıklarının sesli hale getirilmesini talep ettiğini, bu gerekçelerle 5/3/2022 tarihinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) Beyaz Masaya başvuruda bulunduğunu, başvuruya verilen cevapta ilgili konu bakımından Başakşehir Belediyesinin yetkili olduğu ve yetkililere talebinin iletildiği bilgisinin verildiğini, Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER) üzerinden yaptığı başvuruda ise konuyla ilgili İstanbul Büyükşehir Belediyesinin yetkili olduğu cevabının verildiğini belirterek taleplerinin yerine getirilmediğini,

b. 26/10/2022 tarihinde tekrar İBB Beyaz Masaya başvuruda bulunduğunu, başvurusuna dair "İBB Avrupa Yakası Yol Bakım ve Onarım Müdürlüğü ile yapılan görüşme neticesinde kabartmalı engelli taşı uygulaması sadece yaya geçitlerine konulmaktadır. Yol boyunca devam eden kılavuz

yol uygulaması sadece kapalı alanlarda yapılmaktadır." cevabının verildiğini, son aşamada hiçbir talebinin yerine getirilmediğini ve bununla birlikte kaldırımların iki defa daraltıldığını, araç parkını önlemek amacıyla kaldırımların kenarına taşlar monte edildiğini ve engelli bir birey olarak sözü edilen yerlere erişiminin daha da zorlaştığını belirterek mağduriyetinin giderilmesini ve gereğinin yapılmasını talep etmektedir.

3. Muhatap Başakşehir Belediye Başkanlığından alınan yazılı görüşte özetle;

a. İlgili bölgede Belediye kontrol teşkilatı tarafından yapılan incelemenin sonucunda bahse konu bölgede bulunan sitelerde otopark yetersizliği nedeni ile yola çift taraflı araç park edildiği ve bu nedenle otobüslerin geçemediği, bu sebeple bölgede şiddetli araç park tartışmalarının yaşandığı ve uzun trafiklerin olduğu, tretuarların (kaldırım) yoğun kullanılmadığı, üstelik çok geniş olduğu (ortalama 3 metre), birçok aracın ise geçişi tamamen engelleyecek şekilde kaldırımlara park ettiğinin tespit edildiği,

b. Bölge sakinleri ve site yönetimlerinden bu konuda gelen yoğun talepler sonrasında tretuarların standartlara uygun olacak şekilde daraltılmış (1,5-2 metre) olduğu, araçların park edebileceği nizami cepler oluşturulduğu, tretuarlara araçların çıkmasını engelleyecek baba uygulamaların yapılmış olduğu, tretuar-asfalt geçişlerinde hissedilebilir yüzey taşlarının kullanıldığı ve engelli rampalarının yapıldığı, yaya geçişleri düzenlendiği, talep edilen hissedilebilir yüzey uygulamalarının (kılavuz yol) tretuar-asfalt geçişlerinde ve yaya geçişlerinde uygulandığı, baba uygulamalarının kaldırılması durumunda yaya yolunun araçlar tarafından tamamen engellendiği ve bu gerekçe ile yapılamayacağı, trafik ışıklarında sesli sinyalizasyon çalışmalarının ise il belediyeleri tarafından yapıldığı hususları belirtilmiştir.

c. Muhatabın ilettiği yazılı görüşte bazı hususların açıklamasının olmaması nedeniyle ek bilgi ve belge istenilmiştir. Buna göre;

1. ... Caddesi boyunca bulunan kaldırımın görme engelliler için hissedilir yüzeyle kaplanmamasının gerekçesi,

2. Hissedilebilir yüzey uygulamasının sadece asfalttan kaldırıma geçişte ve yaya geçişlerinde yapılmasının gerekçesi,

3. ... Caddesi ... Otobüs Durağı'nın kaldırım kullanımını engellemeyecek şekilde yeniden yapılamamasının gerekçesi,

4. Talep edilen sesli sinyalizasyon çalışmalarının il belediyeleri tarafından yapıldığının belirtilmesi nedeniyle ilgili talebin il belediyesine iletilip iletilmediği,

5. Görme engelli bireylerin baba uygulamasına çarpmamaları adına herhangi bir önlem alınıp alınmadığı hususlarının açıklanması talep edilmiştir.

Muhatap tarafından iletilen cevabi yazıda; ... Caddesi'nde yakın zamanda herhangi bir yenileme çalışmasının yapılmadığı, ilerleyen dönem için bu hususun değerlendirileceği, imar planına göre ilçe

kaldırımlarının genişliklerinin standartların altında olduğu bu nedenle hissedilebilir yüzeyde sürekliliğin sağlanamaması gerekçesiyle sadece asfalttan kaldırıma geçişte ve yaya geçişlerinde hissedilebilir yüzey uygulaması yapıldığı, söz konusu otobüs durağının İBB'nin yetki ve sorumluluğunda kaldığı, sesli sinyalizasyon uygulamasının da İBB'nin yetki ve sorumluluğunda kaldığı, ilçe genelinde hâlihazırdaki baba uygulamalarının özellikle engelli araçlarının ve bebek arabalarının geçişlerine engel olduğu yönünde vatandaşlardan gelen yoğun şikâyetler nedeniyle yapılmasına son verilmiş olduğu ve mevcut baba uygulamalarının iş programına uygun olarak kaldırılacağı ifade edilmiştir.

4. İBB'den alınan yazılı görüşte özetle;

a. Bahse konu caddenin Başakşehir Belediye Başkanlığının görev ve sorumluluk alanında kalmakta olduğu belirtilmiştir.

b. İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri Genel Müdürlüğü (İETT) tarafından gönderilen resmi yazıda ise ... Sitesi Durağı'nın ilk halinde önünde yaya ve engelli geçiş alanının bulunmakta olduğu belirtilerek, Başakşehir Belediyesinin yapmış olduğu yol genişletme çalışması nedeniyle kaldırımın daraldığı, durağın önünde yaya ve engelli geçiş alanının kalmadığının tespit edildiği belirtilmiştir. Yaya ve engelli erişiminde vatandaşların yaşamlarını kolaylaştırmak adına sorumluluğu ve yetkisi İBB'ye ait olan durağın sökülerek aynı noktaya modern dar (yan kanadı olmayan) tip durak montajının yapılması gerektiği belirtilmiştir.

III. İLGİLİ MEVZUAT

5. Anayasa'nın "Kanun önünde eşitlik" başlıklı 10'uncu maddesi şöyledir:

"Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. (...) Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."

6. Anayasa'nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı" başlıklı 17'nci maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir."

7. Anayasa'nın "Sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenler" başlıklı 61'inci maddesinin ikinci fıkrası şöyledir:

"Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır."

8. 20/4/2016 tarihli ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun "Tanımlar" başlıklı 2'nci maddesinin birinci fıkrasının (f) bendine göre engelli: "Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duysal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit

şartlarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre şartlarından etkilenen bireyi” ifade eder. Mezkûr Kanun’un (e) bendine göre ise dolaylı ayrımcılık: *“Bir gerçek veya tüzel kişinin, görünüşte ayrımcı olmayan her türlü eylem, işlem ve uygulamalar sonucunda, bu Kanunda sayılan ayrımcılık temelleriyle bağlantılı olarak, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanma bakımından nesnel olarak haklılaştırılmayan dezavantajlı bir konuma sokulmasını”* ifade eder.

9. 6701 sayılı Kanun’un “Eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı” başlıklı 3’üncü maddesi şöyledir:

“Herkes, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada eşittir. Bu Kanun kapsamında cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaktır. Ayrımcılık yasağının ihlali hâlinde, konuya ilişkin görev ve yetkisi bulunan kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ihlalin sona erdirilmesi, sonuçlarının giderilmesi, tekrarlanmasının önlenmesi, adli ve idari yoldan takibinin sağlanması amacıyla gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. Ayrımcılık yasağı bakımından sorumluluk altında olan gerçek ve özel hukuk tüzel kişileri, yetki alanları içerisinde bulunan konular bakımından ayrımcılığın tespiti, ortadan kaldırılması ve eşitliğin sağlanması için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.”

10. 6701 sayılı Kanun’un “Ayrımcılık türleri” başlıklı 4’üncü maddesinin birinci fıkrasında sayılan ayrımcılık türleri şöyledir:

“a) Ayrı tutma b) Ayrımcılık talimatı verme ve bu talimatları uygulama. c) Çoklu ayrımcılık. ç) Doğrudan ayrımcılık d) Dolaylı ayrımcılık e) İşyerinde yıldırma f) Makul düzenleme yapmama g) Taciz ğ) Varsayılan temele dayalı ayrımcılık.”

11. 6701 sayılı Kanun’un “Ayrımcılık yasağının kapsamı” başlıklı 5’inci maddesinin birinci ve ikinci fıkrası şöyledir:

“Eğitim ve öğretim, yargı, kolluk, sağlık, ulaşım, iletişim, sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, sosyal yardım, spor, konaklama, kültür, turizm ve benzeri hizmetleri sunan kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri, yürüttükleri faaliyetler bakımından bu hizmetlerden yararlanmakta olan veya yararlanmak üzere başvurmuş olan ya da bu hizmetler hakkında bilgi almak isteyen kişi aleyhine ayrımcılık yapamaz. Bu hüküm kamuya açık hizmetlerin sunulduğu alanlar ve binalara erişimi de kapsar.

Birinci fıkrada belirtilen hizmetlerin planlanması, sunulması ve denetlenmesinden sorumlu olan kişi ve kurumlar, farklı engelli grupların ihtiyaçlarını dikkate almakla ve makul düzenlemelerin yapılmasını sağlamakla yükümlüdür.”

12. 6701 sayılı Kanun'un 9'uncu maddesinin birinci fıkrasının (g) bendinde, Kurumun, “ayrımcılık yasağı ihlallerini resen veya başvuru üzerine incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmekle görevli olduğu” düzenlenmiştir.

IV. DEĞERLENDİRME VE GEREKÇE

13. 6701 sayılı Kanun'un “Başvurular” başlıklı 17'nci maddesinin birinci fıkrasında “Ayrımcılık yasağı ihlalden zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek ve tüzel kişi Kuruma başvurabilir.” hükmü bulunmaktadır. Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre; “İlgililer, Kuruma başvurmadan önce bu Kanuna aykırı olduğunu iddia ettikleri uygulamanın düzeltilmesini ilgili taraftan talep eder. Bu taleplerin reddedilmesi veya otuz gün içerisinde cevap verilmemesi hâlinde Kuruma başvuru yapılabilir. Ancak Kurum, telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ihtimali bulunan hâllerde, bu şartı aramadan başvuruları kabul edebilir.” Başvuru dilekçesi ve eklerinden, başvuranın Kurumumuza başvurmadan önce İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Başakşehir Belediyesinden uygulamanın düzeltilmesi amacıyla talepte bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle başvuranın ilgili tarafa başvuru koşulunu yerine getirdiği kabul edilmektedir. Bununla birlikte başvuranın dilekçesinden 6701 sayılı Kanun'un 3'üncü maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen ayrımcılık temellerinden engellilik temeli ile bağlantılı olarak ulaşım hizmetinde ayrımcılığa maruz kaldığı iddiasında bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu çerçevede, başvurunun Kurumumuzca esastan incelenebilecek bir başvuru olduğu değerlendirilmesine varılmıştır.

14. Ayrımcılık yasağı, uluslararası insan hakları hukukunun temelinde yer almakta ve pek çok uluslararası insan hakları sözleşmesinde özel olarak düzenlenmektedir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin (İHEB) 2'nci maddesi şöyledir: “Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğuş veya herhangi başka bir ayrım gözetmeksizin bu Bildirge ile ilan olunan bütün haklardan ve bütün özgürlüklerden yararlanabilir.” Birleşmiş Milletler (BM) Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin (MSHS) 2'nci maddesine göre “Herkes yasalar önünde eşittir ve hiçbir ayrım gözetilmeksizin yasalarca eşit derecede korunur. Bu bakımdan yasalar her türlü ayrımı yasaklayacak ve ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka fikir, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğum veya diğer statüler gibi her bağlamda ayrımcılığa eşit ve etkili korumayı temin edecektir.” Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 14'üncü maddesine göre ise; “Bu Sözleşme’ de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensupluk, servet, doğum veya herhangi başka bir durum bakımından hiçbir ayrımcılık yapılmadan güvence altına alınır.”

15. "Engelli" kavramı, Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme'de (EHİS) “Diğer bireylerle eşit koşullar altında topluma tam ve etkin bir şekilde katılımlarının önünde engel teşkil eden uzun süreli fiziksel, zihinsel, düşünsel ya da algısal bozukluğu bulunan kişileri içermektedir.” şeklinde açıklanmakta; 1/7/2005 tarihli ve 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun'un 3'üncü maddesinde ise “Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duysal yetilerinde çeşitli düzeyde

kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen birey'' olarak tanımlanmaktadır. 6701 sayılı Kanun'un 2'nci maddesinde de yukarıda zikredilen ulusal ve uluslararası düzenlemeler ile örtüşen bir engelli tanımına yer verilmiş bulunmaktadır. Başvuranın, başvuru dilekçesinin ekinde sunduğu Erişkinler için Engellilik Sağlık Kurulu Raporu'na göre % 90 oranında görme engelli olduğu ve bu kapsamda 6701 sayılı Kanun'da yer verilen engelli tanımları kapsamında değerlendirilebileceği anlaşılmaktadır.

16. EHİS'in "Ayrımcılık yapılmaması ve eşitlik" başlıklı 5'inci maddesinde "Taraflar Devletler herkesin hukuk önünde eşit olduğunu ve ayrımcılığa uğramaksızın hukuk tarafından eşit korunma ve hukuktan eşit yararlanma hakkına sahip olduğunu kabul eder. Taraflar Devletler engelliliğe dayalı her türlü ayrımcılığı yasaklar ve engellilerin herhangi bir nedene dayalı ayrımcılığa karşı eşit ve etkin bir şekilde korunmasını güvence altına alır. Taraflar Devletler eşitliği sağlamak ve ayrımcılığı ortadan kaldırmak üzere engellilere yönelik makul düzenlemelerin yapılması için gerekli tüm adımları atar. Engellilerin fiili eşitliğini hızlandırmak veya sağlamak için gerekli özel tedbirler işbu Sözleşme amaçları doğrultusunda ayrımcılık olarak nitelendirilmez." ifadeleriyle engelliliğe dayalı her türlü ayrımcılık yasaklanmıştır.

17. 5378 sayılı Kanun'un "Ayrımcılık" başlıklı 4/A maddesi şöyledir: "Doğrudan ve dolaylı ayrımcılık dâhil olmak üzere engelliliğe dayalı her türlü ayrımcılık yasaktır. Eşitliği sağlamak ve ayrımcılığı ortadan kaldırmak üzere engellilere yönelik makul düzenlemelerin yapılması için gerekli tedbirler alınır. Engellilerin hak ve özgürlüklerden tam ve eşit olarak yararlanmasını sağlamaya yönelik alınacak özel tedbirler ayrımcılık olarak değerlendirilemez."

18. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarında ayrımcılık; objektif ve makul bir neden olmaksızın, aynı durumdaki kişilere farklı muamelede bulunmak olarak tanımlanmıştır (AİHM, Willis/Birleşik Krallık, B. No: 36042/97, 11/6/2002, para. 48 ve AİHM, Okpisz/Almanya, B. No: 59140/00, 25/10/2005, para. 33). Ancak AİHM'e göre 14'üncü madde devletlere, "varolan eşitsizlikleri" gidermek için gruplara farklı davranmayı yasaklamamaktadır; bundan dolayı bazı şartlarda objektif ve mantıklı bir haklılık olmadan eşitsizliği gidermek için farklı muamelelerin yapılmaması söz konusu hükmün ihlaline neden olabilmektedir. Bir başka deyişle Sözleşme'de güvence altına alınan haklardan yararlanırken ayrımcılığa uğramama hakkı, nesnel ve makul bir gerekçe olmaksızın devletlerin durumları önemli ölçüde farklı olan kişilere farklı muamele etmemesi halinde de ihlal edilmektedir (AİHM, Belçika Dil Davası/Belçika, B. No: 1474/62, 23/7/1968, para. 10, 34; AİHM, Thlimmenos/Yunanistan [BD], B. No: 34369/97, para. 44; AİHM, Stec ve diğerleri/Birleşik Krallık [BD], B. No: 65731/01, para. 51).

19. 6701 sayılı Kanun bahsi geçen iki ayrımcılık türünü de kapsayan (doğrudan ve dolaylı ayrımcılık) düzenlemeleri içermektedir. Buna göre 6701 sayılı Kanun ile doğrudan ve dolaylı ayrımcılık; cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temelleri ile sınırlı olarak yasaklanmıştır.

20. Somut olayda başvuran, ikamet ettiği yere ulaşmak için kullanması gereken kaldırımdan, toplu taşıma hizmetinden faydalanmak amacıyla kullandığı otobüs durağından ve yaya geçidinde bulunan trafik ışıklarından, diğer herkes gibi amacına uygun ve bağımsız bir şekilde faydalanmak istediğini fakat bunu gerçekleştiremediğini belirtmektedir. Bu bağlamda başvuran, ulaşım hizmetine engeli olmayan bireylerle eşit koşulda erişebilmek istemektedir.

21. Bu kapsamda başvurunun, erişilebilirlik yükümlülüklerinin yerine getirilip getirilmediği, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanma bakımından başvuranın nesnel olarak haklılaştırılmayan dezavantajlı bir konuma sokulup sokulmadığı açısından incelenmesi gerekmektedir.

22. Başvuran, ikamet ettiği ... Sitesi'ne ulaşmak için kullandığı cadde olan ... Caddesi'nde bulunan kaldırıma kılavuz yol yapılmasını talep etmektedir. Bununla birlikte söz konusu caddede bulunan kaldırımın yolun genişletilmesi amacıyla daraltılmış olduğunu ve araçların kaldırımlara park etmesini engellemek için kaldırıma baba uygulamasının yapıldığını, hâlihazırda yol genişletmesi nedeniyle daralan kaldırımların, baba uygulaması ile ayrıca daraldığını son aşamada engelli bireyler açısından kaldırım kullanımının oldukça zorlaştığını belirtmektedir.

23. Başakşehir Belediyesi bölge sakinlerinden gelen talepler sonrasında kaldırımların standartlara uygun olarak daraltıldığını (1,5-2 metre) belirtmiştir. Baba uygulamalarının ise özellikle engelli araçlarının ve bebek arabalarının geçişlerine engel olduğu yönünde şikâyetlerin bulunduğu, bu nedenle uygulamanın yapılmasına son verilmiş olduğu belirtilerek, mevcut baba uygulamalarının iş programına uygun olarak kaldırılmasının planlandığı bilgisi paylaşılmıştır.

24. ... Caddesi boyunca bulunan kaldırımda görme engelliler için kılavuz yol yapılmasına ilişkin yakın zamanda bir çalışmanın planlanmadığı fakat ilerleyen dönemde bu hususun değerlendirileceği belirtilmiştir.

25. Erişilebilirlik, engelli bireylerin bağımsız olarak yaşamaları ve topluma tam ve eşit olarak katılmaları için bir ön koşuldur (Engelli Hakları Komitesi, 2 No'lu Genel Yorum, 2014, para.1). EHİS'in "Erişilebilirlik" başlıklı 9'uncu maddesi şöyledir: *"Taraflar Devletler engellilerin bağımsız yaşayabilmelerini ve yaşamın tüm alanlarına etkin katılımını sağlamak ve engellilerin diğer bireylerle eşit koşullarda fiziki çevreye, ulaşım, bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemleri dâhil olacak şekilde bilgi ve iletişim olanaklarına hem kırsal hem de kentsel alanlarda halka açık diğer tesislere ve hizmetlere erişimini sağlamak için uygun tedbirleri alacaklardır. Erişim önündeki engellerin tespitini ve ortadan kaldırılmasını da içeren bu tedbirler diğerlerinin yanında, aşağıda belirtilenlere de uygulanır: (a) Binalar, yollar, ulaşım araçları ve okullar, evler, sağlık tesisleri ve işyerleri dâhil diğer kapalı ve açık tesisler; (...)"*

26. 5378 sayılı Kanun'un "Tanımlar" başlıklı 3'üncü maddesinin (f) bendi göre *"Bu Kanunun uygulanmasında erişilebilirlik, binaların, açık alanların, ulaşım ve bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin, engelliler tarafından güvenli ve bağımsız olarak ulaşılabilir ve*

kullanılabilir olmasını” ifade eder. Bu kapsamda bireylerin, konutlarından eğitim binalarına ve iş yerlerine; açık ve yeşil alanlardan, toplu taşıma araçlarına ve bilgi teknolojilerine kadar tüm alanlara ve tüm hizmetlere erişiyor olması gerekir. Erişilebilirlik kapsamında yapılacak düzenlemeler ile verilen hizmetlerin kimsenin yardımı olmadan ve herhangi bir risk oluşturmadan kullanılması gerekir. Erişilebilirlik kapsamındaki düzenlemelerin herkesi kapsamı gerekmektedir. Bu halde erişilebilirlik, engelliler için bir zorunluluktur ve toplumun her kesimi için konforlu bir yaşam demektir (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Erişilebilirlik Kılavuzu, Ankara, 2020, s. 9).

27. Engelli bireyler için erişim hakkı, erişilebilirlik standartlarının katı biçimde uygulanması yoluyla sağlanmalıdır. Kamuya açık olan tesislere, mal ve hizmetlere erişimin önündeki engeller, tam erişilebilirliği sağlamak amacıyla, sistematik biçimde aşamalı olarak ve daha da önemlisi, sürekli izlenerek ortadan kaldırılmalıdır. Bu nedenle belirtmek gerekir ki; erişilebilirliği sağlama yükümlülüğü koşulsuzdur. Bir diğer ifadeyle erişilebilirliği sağlamakla yükümlü kişi/kurumlar tarafından tasarruf tedbirleri ile mali imkânların yetersizliği bir mazeret olarak öne sürülemez [Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK), B. No: 2022/1446, K. No: 2023/234, 19/3/2023, para. 22].

28. Anayasa'nın 17'nci maddesinin birinci fıkrasında herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğu belirtilmektedir. Anayasa'nın 5'inci maddesinde kişinin maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartların hazırlanması devletin amaç ve görevleri arasında sayılmıştır. İlgili maddenin gerekçesinde Devletin ferdin hayat mücadelesini kolaylaştıracağı ve bu kolaylaştırmanın ferdin insan haysiyetine uygun bir ortam içinde yaşaması yolu ile mümkün olacağı belirtilerek, bunun sosyal devletin bir görevi olduğu ifade edilmiştir. 4/12/1986 yılında BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen Gelişme Hakkı Bildirgesi'nin 1'inci maddesine göre gelişme hakkı, *“her insanın ve bütün halkların, bütün insan haklarının ve temel özgürlüklerin tam olarak gerçekleşeceği bir ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal gelişmeye katılma, katkıda bulunma ve bundan yararlanma hakkına sahip olması nedeniyle, vazgeçilmez bir insan hakkıdır.”* Bu doğrultuda maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkı kişilerin bağımsız yaşam hakkı ve insan haysiyeti ile doğrudan ilişkilidir. Bu hakkın kullanımına yönelik engellerin ortadan kaldırılması ve engelli bireylerin kendilerini geliştirmesi ve diğer hak ve özgürlüklerden yararlanmada karşılaştığı zorlukların önüne geçmek amacıyla gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir. Bu kapsamda engelli bireylerin de maddi ve manevi varlığını geliştirmeleri açısından kentlerdeki farklı hizmetlerin sunulduğu sağlık merkezleri, okullar, kamu hizmet binaları, iş yerleri, kaldırımlar, parklar, yaya geçitleri gibi açık alanlar ile bunları birbirine bağlayan ulaşım sistemlerine erişimi sağlanmalıdır.

29. 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu'nun Ek 1'inci maddesine göre; *“Fiziksel çevrenin engelliler için ulaşılabilir ve yaşanabilir kılınması için, imar planları ile kentsel, sosyal, teknik altyapı alanlarında ve yapılarda, Türk Standartları Enstitüsünün ilgili standardına uyulması zorunludur.”* Bu kapsamda yerel yönetimler, Türk Standartları Enstitüsünün (TSE) hazırladığı TS 12576 sayılı “Şehir İçi Yollar Kaldırım ve Yaya Geçitlerinde Ulaşılabilirlik İçin Yapısal Önlemler ve İşaretlemelerin Tasarım Kuralları”, TS ISO 23599 “Görme Özürlü veya Az Görenler İçin Yardımcı

Mamuller Hissedilebilir Yürüme Yüzeyi İşaretleri”, ISO 23600 “Görme ve işitme özürllüer için yardımcı mamuller Yaya trafik ışıkları-Sesli ikazlar ve hissedilebilir yüzeyler” TS 13536 “TS ISO 23599’un Uygulanmasına Yönelik tamamlayıcı Standard”, TS 13622 “Engelliler ve Hareket Kısıtlılığı Bulunan Kişiler İçin Toplu Taşıma Sistemlerinde Erişilebilirlik Gereklere”ne riayet etmekle yükümlüdürler.

30. Kaldırımlar, tüm binaları ve açık alan kullanımlarını birbirine bağıladığı için yaya dolaşımındaki ve ulaşımındaki temel yapılı çevre bileşenlerinden ve erişilebilirlik zincirinin olmazsa olmaz halkasıdır. Somut olayda Başakşehir Belediyesi tarafından kaldırımlara kılavuz yol döşenmemesinin gerekçesi paylaşılmamış ve ileri tarihte belirsiz bir programda uygulamanın gerçekleştirilebileceğı belirtilmiştir.

31. Bu kapsamda Kurumumuz tarafından İstanbul Valiliğine yazı yazılarak "Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Komisyonu" tarafından ilgili bölgede bulunan yaya kaldırımlarının erişilebilirlik durumunun tespiti için yerinde inceleme yapılması talep edilmiştir. 23/11/2023 tarihli ve ... sayı ile Kurumumuza ulaşan cevabi yazıda, Komisyonun denetim raporları paylaşılmıştır. Yaya kaldırımına ilişkin Rapor’a göre;

-Taşıt yolu boyunca yaya kaldırımının sürekliliğinin devam etmediğı,

-Düşük yoğunluktaki yaya kaldırımlarında tüm yayaların serbestçe hareket edebilmeleri için engellerden arındırılmış en az 150 cm net geçiş genişliğinin bulunmadığı,

-Yaya kaldırım yüzeyinin düz, sabit ve dayanıklı olmadığı,

-Yaya kaldırım kaplamasının bakım ve onarımının gerçekleştirilmediğı,

-Yaya kaldırımında yürüyüş güzergâhındaki kot farkının 1,3 cm-15 cm olduğu yerlerde rampanın olmadığı,

-Yola paralel kaldırım rampası çözümlerinde yanal eğimlerin (kanat) en fazla % 8 olmadığı,

-Yaya kaldırımının kesintiye uğradığı tüm yerler (otopark yolu, bina girişi, bina bahçesi girişi... vs.) ve Belediye tarafından yayaların karşıya geçişlerinin planlı olarak sağlandığı geçiş noktalarının rampayla düzenlenmediğı,

-Yaya kaldırımı üzerinde ve kaldırım rampalarının önünde ve üzerinde, yürüyüş güzergâhına dik yerleştirilmiş, su oluklarının üzerinin kapatılarak vb. yöntemlerle engel oluşturmayacak şekilde düzenlenmediğı tespit olunarak yaya kaldırımının erişilebilir olmadığı bilgisine ulaşılmıştır.

Yer verilen açıklamalar ışığında erişilebilirlik yükümlülüklerinin muhatap İdare tarafından yerine getirilmediğı anlaşılmaktadır. Nitekim söz konusu olay kapsamında erişilebilirliğe yönelik yükümlülüklerin yerine getirilmemesine ilişkin olarak nesnel ve haklı bir sebep de ileri sürülmemiştir. Nesnel ve haklı bir sebebin varlığına ulaşılmadığından orantılılık yönünden ayrıca bir inceleme yapılmamıştır.

32. Başvuranın dilekçesinde ileri sürülen bir diğer husus ise ikamet etmekte olduğu apartman sitesi yakınında bulunan ... Durağı'na ilişkindir. Başvuran, evine en yakın otobüs durağı olması sebebiyle ... Durağı'nı kullandığını, yolun genişletilmesi sonucu kaldırımın daralması nedeniyle durağın önünde ve arkasında yaya geçişini sağlayabilecek bir alanın kalmadığını iddia etmiştir.

33. Konuya ilişkin olarak iki belediye arasında yapılan yazışmalarda yetkili belediyenin hangisi olduğu hususunda görüş birliği sağlanamadığı görülmüştür. 23/7/2014 tarihli ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu "Büyükşehir ve ilçe belediyelerinin görev ve sorumlulukları" başlıklı 7'nci maddesinin birinci fıkrasının (f) bendine göre; "*Büyükşehir belediyesinin görev, yetki ve sorumlulukları şunlardır: (...) Büyükşehir ulaşım ana plânını yapmak veya yaptırmak ve uygulamak; ulaşım ve toplu taşıma hizmetlerini plânlamak ve koordinasyonu sağlamak; kara, deniz, su ve demiryolu üzerinde işletilen her türlü servis ve toplu taşıma araçları ile taksi sayılarını, bilet ücret ve tarifelerini, zaman ve güzergâhlarını belirlemek; durak yerleri ile karayolu, yol, cadde, sokak, meydan ve benzeri yerler üzerinde araç park yerlerini tespit etmek ve işletmek, işletmek veya kiraya vermek; kanunların belediyelere verdiği trafik düzenlemesinin gerektirdiği bütün işleri yürütmek.*"

34. İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri Genel Müdürlüğü konuya ilişkin Kurumumuza göndermiş olduğu yazıda, söz konusu alanda yetkinin İstanbul Büyükşehir Belediyesinde olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte Başakşehir Belediyesinin yol genişletme çalışması öncesinde ... Durağı'nın yaya geçişine uygun olduğunu, yolun genişletilmesi amacıyla kaldırımın daraltılması sonucu durağın önünde ve arkasında geçiş için uygun alan kalmadığının tespit edildiğini belirtmiştir.

35. Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Komisyonunun söz konusu durağa dair denetim raporunda;

-Otobüs durağında toplu taşıma vasıtaları haricindeki taşıtların durma ve park etmelerini önlemek için yatay ve dikey işaretleme yapılmadığı,

-Otobüs durağının kapalı bölümüne kaldırımdan en az bir taraftan geçişte, kaldırım üzerinde net (temiz) en az 90 cm geçiş genişliğinin olmadığı,

-Otobüs durağındaki bilgilendirme levhasının yerden yüksekliğinin en az 220 cm olmadığı tespit olunarak durağın erişilebilir olmadığına ulaşılmıştır.

36. Erişilebilirlik; herkesin istediği her yere ve her hizmete, bağımsız ve güvenli olarak ulaşabilmesi ve bunları kullanabilmesidir (Erişilebilirlik Kılavuzu, s. 9). Kentsel yaşamın engellilerin erişilebilirliğine uygun olarak düzenlemesi yasal olarak zorunludur. 5378 sayılı Kanun'un "*erişilebilirlik*" başlıklı 7'nci maddesinin birinci fıkrasına göre "*Yapılı çevrede engellilerin erişilebilirliğinin sağlanması için planlama, tasarım, inşaat, imalat, ruhsatlandırma ve denetleme süreçlerinde erişilebilirlik standartlarına uygunluk sağlanır.*" Mezkûr Kanun kapsamında kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmî yapıların, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve

benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapıların, engelli bireylerin erişilebilirliğine uygun olması zorunludur.

37. EHİS'in "*Bağımsız Yaşayabilme ve Topluma Dâhil Olma*" başlıklı 19'uncu maddesinin ilgili kısmı şöyledir: "*İşbu Sözleşmeye Taraf Devletler tüm engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında toplum içinde yaşama hakkına sahip olduğunu kabul eder ve engellilerin bu haktan eksiksiz yararlanabilmeleri ve topluma katılımlarını kolaylaştırma için gerekli tedbirleri etkin bir şekilde alır. Bu çerçevede aşağıdaki noktalara dikkat edilmelidir: (...) (c) Kamusal hizmet ve tesisler engellilere diğer bireylerle eşit şekilde açık olmalı ve onların ihtiyaçlarına yanıt verebilmelidir.*" Yer verilen açıklamalar ışığında durağın erişilebilirlik yükümlülüklerine uygun olmadığı ve talepte bulunulmasına rağmen İBB tarafından bu kapsamda bir çalışmanın yapılmadığı anlaşılmaktadır.

38. Engelli birey, bağımsız yaşayabilme ve topluma dâhil olma hakkı çerçevesinde erişilebilirlik zinciri kırılmadan bir yerden diğerine sorun yaşamadan ulaşım sağlayabilmelidir. Engelli Hakları Komitesinin 2 No'lu Genel Yorumu uyarınca; taraf Devletler, bir yere/alana girilmesi veya hizmetin kullanılmasına dair bireysel bir talep almaya gerek olmaksızın (ex ante) erişilebilirliği sağlama görevine haizdir. Erişilebilirliği sağlama yükümlülüğü koşulsuz olup erişilebilirliği sağlamakla yükümlü bulunanlar, engelli bireylere erişim sağlama yüküne göndermede bulunarak bunu yerine getirmemenin mazeretini öne süremez. (Engelli Hakları Komitesi, 2 No'lu Genel Yorum, 2014, para. 25).

39. Somut olayda, ilgili bölgeye dair paylaşılan fotoğraflardan ve Komisyon raporundan anlaşıldığı üzere yolun daraltılması öncesinde ilgili durağın bulunduğu alanda yaya ve engelli geçişini sağlayacak yeterli alanın olduğu görülmektedir. Başakşehir Belediyesi yolu genişletmek amacıyla yaptığı çalışmada, kaldırımların daraltılması işlemini gerçekleştirmiş bunun sonucunda durak önünde ve arkasında geçiş için yeterli alan kalmamıştır. İBB'ye bağlı bir kuruluş olan İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri Genel Müdürlüğü (22/6/1939 tarih ve 3645 sayılı İstanbul Elektrik, Tramvay ve Tünel İdareleri Teşkilat ve Tesisatının İstanbul Belediyesine Devrine Dair Kanun m. 2) göndermiş olduğu yazıda, söz konusu durağın yenilenmesine dair yetki ve sorumluluğun İBB'de olduğunu belirtmiştir.

40. İBB'ye gereği olarak gönderilen ilgili yazıya karşılık İBB'nin Kurumumuza göndermiş olduğu bir cevap bulunmamaktadır. Durağın son durumuna ilişkin başvurularla iletişime geçilmiş ve başvuran tarafından söz konusu yerde herhangi bir çalışmanın yapılmadığı bildirilmiştir. İETT tarafından Kurumumuza gönderilen yazıda, söz konusu durağın sökülerek aynı noktaya, modern dar (yan kanadı olmayan) tip durak montajının yapılmasının gerektiği belirtilmiştir. Belediyelerin kaldırımın genişliği ve diğer ihtiyaçları göze alarak farklı tiplerde durak tercih edebildiği bilinmektedir. AİHM, engelli kişilerin özel ihtiyaçlarının nazara alınarak bireysel otonomiye, ekonomik bağımsızlığı ve sosyal bütünleşmeyi sağlamaya yönelik tedbirler alınmasını devletin pozitif yükümlülüğü olarak değerlendirmektedir (AİHM, Koua Poirrez/Fransa, B. No: 40892/98, 30/9/2003, para. 27; Anayasa Mahkemesi (AYM), Sevda Yılmaz, B. No: 2017/37627, 2/3/2023, para. 35). 6701 sayılı Kanun kapsamında dolaylı ayrımcılık "Bir gerçek veya tüzel kişinin, görünüşte ayrımcı olmayan her türlü eylem, işlem ve uygulamalar sonucunda, bu Kanunda sayılan ayrımcılık temelleriyle bağlantılı olarak, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden

yararlanma bakımından nesnel olarak haklılaştırılmayan dezavantajlı bir konuma sokulması” olarak ifade edilmektedir. Bu bağlamda şu an erişilebilir olmadığı tespit edilen durağın erişilebilir olmamasının nedeninin Başakşehir Belediyesinin bölgenin ihtiyaçları doğrultusunda gerçekleştirdiği yol genişletme çalışması olduğu anlaşılmaktadır. Fakat başvuran tarafından ilgili durağın durumu İBB'ye bildirilerek gerekli çalışmanın yapılması talep edilmiştir. Bu sayede konu dâhilinde bilgi sahibi olan İBB, durak ile ilgili yetki ve sorumluluk kendisinde olmasına rağmen söz konusu bölgenin Başakşehir Belediyesinin görev alanında kaldığını bildirerek herhangi bir çalışma başlatmamıştır. İlgili durağın tespit edilen duruma gelmesine neden olan tarafın İBB olmaması görünüşte ayrımcı olmayan bir durum teşkil etmektedir. Buna ek olarak 5216 sayılı Kanun hükümleri ile bir İBB kuruluşu olan İETT tarafından belirtildiği üzere durağın yenilenmesi hususunda yetki ve görevin İBB'de olması ve başvuran tarafından İBB'ye durağın yenilenmesi hususunda talepte bulunulmasına karşılık yenileme işleminin gerçekleştirilmemesi, konu dâhilinde bilgi sahibi olunduğu gerekçesiyle nesnel olarak haklılaştırılmayan bir durum oluşturduğu değerlendirildiğinden somut olay açısından engellilik temelinde dolaylı ayrımcılığın olduğu kanaatine varılmıştır.

41. Somut olayda, başvuranın taleplerinden bir diğeri ... Caddesi'nde bulunan trafik ışıklarına sesli sinyalizasyon sisteminin eklenmesidir. Engelli Hakları Ulusal Eylem Planı'nda engelli bireyler açısından içermeci ve erişilebilir bir toplum olmanın en temel gereklerinden biri hem bir ilke hem de bir hak alanı olarak erişilebilirlik olduğu, içermeci ve erişilebilir toplum için konutlar da dâhil binaların, açık alanların ve kamu hizmetlerinin, bilgi iletişim teknolojileri ve hizmetlerinin erişilebilir olarak tasarlanması, uygulanması ve sunulmasının gerektiği hususları belirtilmektedir (Engelli Hakları Ulusal Eylem Planı 2023-2025, s. 11). Başvuran, görme engelli olması sebebiyle bağımsız bir şekilde yaya geçidini kullanarak yolun karşısına geçmek istediğinde görme yetisinin olmaması sebebiyle trafik ışığını ayırt edemeyeceğinden bu eylemi gerçekleştiremeyecektir. Bu noktada trafik ışıklarına sesli sinyalizasyon sisteminin eklenmesi, başvuran açısından hayati derecede önem arz eden bir konu teşkil etmektedir. Başakşehir Belediyesi konu dâhilinde yetkinin il belediyelerinde olduğunu belirtmiştir. 5216 sayılı Kanun'a göre trafik düzenlemesinin gerektirdiği bütün işleri yürütmek büyükşehir belediyesinin görev, yetki ve sorumluluğundadır.

42. Engelli bir bireyin topluma tam olarak intibak etmesi ancak erişilebilirliğin sağlanması ile gerçekleşebilecektir. Sesli sinyalizasyon sistemi, sadece görme engelli bireyler için değil, farklı yaş gruplarından farklı sağlık sorunlarıyla ilişkili diğer kişiler açısından da kolaylık sağlayan bir uygulamadır. 5393 sayılı Kanun'un 14'üncü maddesine göre *“Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda engelli, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemler uygulanır.”* Buna göre Belediyeler, Kanun'un kendilerine verdiği yetki ve sorumluluklar çerçevesinde erişilebilirlik ilkesini dikkate alarak iş ve eylemlerini yerine getirmek zorundadır.

43. Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Komisyonunun yaya geçidine ilişkin denetim raporunda;

-Işık kontrolsüz yaya geçidinde sürücülerin yaya geçidinden en az 20 m önce yaya geçidi

işaretiyle uyarılmadığı,

-Işık kontrolsüz hemzemin yaya geçidinde hem araçlara ve hem de yayaya yanıp sönen (flashlı) sarı ışığın olmadığı,

-Işık kontrolsüz yaya geçidinde yayaların kullanacağı alanların tamamının çiçeklik ve çiçek saksısı, mantar, işaret, ilân panosu, direk (elektrik, aydınlatma, trafik vb.), rögar ve ızgara gibi engellerden arındırılmadığı,

-Taşıt trafiğinin yoğun olduğu ışık kontrolsüz hemzemin yaya geçidinde, tüm yayalar için yönlendirmenin ve güvenli geçişin sağlanması için kavşak içerisinde yaya geçidinin başlangıcına kadar en az 110 cm yüksekliğinde korkulukların bulunmadığı,

-Işık kontrolsüz yaya geçidinde yaya kaldırımı veya rampanın üzerinde taşıt yoluna 30 cm mesafede, 60 cm derinliğinde ve yaya geçidi genişliğinde uyarıcı yüzey uygulamasının bulunmadığı,

-Işık kontrolsüz hemzemin yaya geçidine kılavuz iz ile yönlendirme yapılmadığı,

-Yaya kaldırımının, ışık kontrolsüz hemzemin yaya geçidine rastlayan bölümlerinde araç yoluna doğru rampa yapılmadığı tespit olunarak yaya geçidinin erişilebilir olmadığı kanaatine ulaşılmıştır.

44. 6701 sayılı Kanun'da ayrımcılık türleri arasında sayılan makul düzenleme yapmama, Kanun'un 2'nci maddesinde "Engellilerin hak ve özgürlüklerini tam ve diğer bireylerle eşit şekilde kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlamak üzere belirli bir durumda ihtiyaç duyulan, mali imkânlar nispetinde, ölçülü, gerekli ve uygun değişiklik ve tedbirler" olarak tanımlanmıştır. Makul düzenleme, engellilik bağlamında ayrımcılık yapmama yükümlülüğünün derhal uygulanmasını sağlayan temel bir unsurdur. İleriye dönük bir yükümlülük olarak makul düzenleme, engelli bir kimsenin erişilebilir olmayan durumlara veya ortamlara erişim istediği veya kendi haklarından istifade etmek istediği andan itibaren gerçekleştirilmelidir. Makul düzenlemenin, yalnızca düzenleme yapılmasını isteyen engelli bireyin yararına olabileceği gibi bazı durumlarda kolektif hale gelebileceği ve kamu yararı sağlayabileceği göz önünde bulundurulmalıdır (TIHEK, K. No: 2023/62, para. 20).

45. EHİS'in 2'nci maddesine göre, makul düzenlemenin gerçekleştirilmemesi gerekli ve uygun değişiklik ve düzenlemelerin (ölçüsüz veya aşırı bir yük getirmeyen) gerçekleştirilmediği ve bir insan hakkı veya temel bir özgürlükten eşit yararlanılmasını veya uygulanmasını sağlamak için gerekli oldukları takdirde ayrımcılık teşkil etmektedir (BM Engelli Hakları Komitesi Genel Yorum No.6 (2018), para. 18/c). Makul düzenleme yükümlülükleri erişilebilirlik yükümlülüklerinden farklıdır. Her ikisi de erişilebilirliği garanti etmeyi amaçlasa da çok amaçlı tasarımlar veya yardımcı teknolojiler yoluyla erişilebilirlik sağlama yükümlülüğü öncül bir yükümlülük iken makul düzenleme sağlama ise ileriye dönük bir yükümlülüktür; öncül bir yükümlülük olarak, erişilebilirlik, engelli bir kimsenin ihtiyacına bakılmaksızın; örneğin, bir binaya, bir hizmete ya da bir ürüne diğerleriyle eşit koşullar altında erişebilmeleri için sistemlere ve süreçlere entegre edilmesidir. İleriye dönük bir yükümlülük olarak makul düzenleme ise

engelli bir kimsenin erişilebilir olmayan durumlara veya ortamlara erişim istediği veya kendi haklarından istifade etmek istediği andan itibaren gerçekleştirilmelidir. Makul düzenleme, zorunlu olmamakla birlikte genellikle erişim isteyen kişi veya bir kişi ya da bir grup insanın ilgili temsilcileri tarafından talep edilir (BM Engelli Hakları Komitesi Genel Yorum No. 6 (2018), para. 24).

46. Makul düzenleme ile erişilebilirlik arasındaki farkların ortaya konulmasıyla birlikte başvuranın söz konusu talepleri olan ... Caddesi boyunca kılavuz yol yapılmaması, yol çalışması sonucunda daralan kaldırımda bulunan otobüs durağının yaya geçişine uygun hale getirilmemesi, ilgili caddede bulunan trafik lambasına sesli sinyalizasyon sisteminin eklenmemesi erişilebilirlik yükümlülüklerine aykırı davranılması olarak değerlendirilmiştir. Çünkü başvuranın talep ettikleri sadece kendisinin hak ve yararına değil engelli bir kişi olarak ulaşım hakkından faydalanmak isteyen benzer durumdaki diğer engelli bireylerin erişebilirliğine katkı sağlayacak düzenlemelerden oluşmaktadır. Yer verilen talepler öncül bir düzenleme olarak erişilebilirlik yükümlülüğü içerisinde belediyelerin sağlamakla mükellef olduğu hususları içermektedir.

47. Kentlerdeki farklı hizmetlerin sunulduğu sağlık yapıları, okullar, kamu hizmet binaları, iş yerleri ve konut binalarını; kaldırımlar, parklar, yaya geçitleri gibi açık alanları ve bunları birbirine bağlayan ulaşım sistemlerini herkesin günün herhangi bir saatinde kullanması gerekebilir. Bu nedenle bunların sadece bir kısmının erişilebilir olması yeterli değildir. Örneğin; görme engelli birey kamu binasından hizmet almak istediğinde evinden çıkıp bu binaya erişinceye kadar kullanacağı kaldırımlarda gerekli engelsiz geçiş genişlikleri, ışıklı yaya geçidinde sesli sinyal, toplu taşıma durağında gelen araç ve aracın içinde varılan durakla ilgili sesli anons, araçtan indiği duraktan gideceği binaya gerekli yönlendirme ve bahçe girişinden binanın danışma bankosuna kadar bordür takibi veya hissedilebilir yürüme yüzeyi işareti uygulaması bulunmalıdır. Bu düzenlemeler erişilebilirlik zincirini oluşturur. Her bir düzenleme ise bu zincirin bir halkasıdır ve halkalardan birinin kopması tüm zincirin bozulmasına ve erişilebilirliğin sağlanamamasına neden olacaktır. (Erişilebilirlik Kılavuzu, s. 9)

48. ... Caddesi'nde bulunan kaldırıma kılavuz yol yapılmaması durumuna ilişkin olmak üzere ilgili caddenin; Başakşehir Belediyesinin görev, yetki ve sorumluluğunda kalması nedeniyle yapılan açıklamalar ışığında erişilebilirlik yükümlülüğüne aykırı davranılması sonucunda Başakşehir Belediyesinin engellilik temelinde ayrımcılık yasağını ihlal ettiği değerlendirilmesine varılmıştır.

49. Bu kapsamda yer verilen açıklamalar ışığında bir diğer muhatap olan İstanbul Büyükşehir Belediyesinin yapılan yol genişletme çalışması sonucunda daralan kaldırıma uygun durağı yapmaması nedeniyle erişilebilirlik yükümlülüğüne uygun davranılmaması sonucunda engellilik temelinde dolaylı ayrımcılık yasağını ihlal ettiği değerlendirilmesine varılmıştır. Söz konusu caddede bulunan trafik lambasına sesli sinyalizasyon sisteminin eklenmemesi nedeniyle İBB tarafından engellilik temelinde ayrımcılık yasağının ihlal edildiği değerlendirilmesine varılmıştır.

50. Kabahatler Kanunu'nun 17'nci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, kanundaki alt ve üst sınırlara göre belirlenen idari para cezalarında miktarın belirlenmesi; işlenen kabahatin haksızlık içeriği,

failin kusuru ve ekonomik durumu birlikte göz önüne alınarak gerçekleştirilmektedir. Muhatap Başakşehir Belediyesinin, ihlal ettiği erişilebilirlik yükümlülüğü sonucundan sadece başvuranın değil, ilgili caddede bulunan kaldırımını kullanarak hareket eylemini gerçekleştirmek isteyen tüm görme engelli bireylerin etkilenmiş olması, başvuru incelemesi sürecinde gerçekleştirilen yazışmalarda, kılavuz yol yapılmasının belirsiz bir tarihte ileride gerçekleştirilebileceği hususunun belirtilerek sorunun çözümsüz bırakılması ve muhatabın bir Belediye bütçesine sahip olması gerekçeleri birlikte değerlendirildiğinde Başakşehir Belediyesine 100.000 TL idari para cezası uygulanmasına karar verilmiştir. Diğer muhatap İstanbul Büyükşehir Belediyesinin; söz konusu otobüs durağını uygun bir şekilde yeniden inşa etmeyerek erişilebilirlik yükümlülüklerine aykırı hareket etmesi, bunun sonucunda yolu kullanmak isteyen diğer bireylerin de arabaların geçtiği caddeye çıkması suretiyle trafik kazası geçirme tehlikesi altında kalması, başvuru incelemesi sürecinde muhatabın yapıcı bir yol izlememesi, başvuranın talebine rağmen bir diğer erişilebilirlik yükümlülüğü olan trafik lambasına sesli sinyalizasyon sisteminin eklenmemesi ve bir metropol belediyesi olarak İstanbul Büyükşehir Belediyesinin sahip olduğu bütçe büyüklüğü birlikte değerlendirildiğinde İstanbul Büyükşehir Belediyesine 100.000 TL idari para cezası uygulanmasına karar verilmiştir.

V. KARAR

A. Başvuruda AYRIMCILIK YASAĞI İHLALİ YAPILDIĞINA,

B. Muhatap İstanbul Büyükşehir Belediyesi hakkında 100.000 TL; Muhatap Başakşehir Belediyesi hakkında 100.000 TL İDARİ PARA CEZASI UYGULANMASINA,

C. Kararın taraflara tebliğine ve KAMUOYUNA DUYURULMASINA,

Ç. Karara karşı tebliğ tarihinden itibaren 60 gün içerisinde Ankara İdare Mahkemesine başvurulabileceğine,

8/2/2024 tarihinde, OY BİRLİĞİYLE, karar verildi.

e-imzalıdır

Av. Alişan TIRYAKI
II. Başkan

Prof. Dr. Muharrem KILIÇ
Başkan
(Görevli)

e-imzalıdır

Dr. Burhan ERKUŞ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Dilek ERTÜRK
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

İsmail AYAZ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Mehmet Emin GENÇ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Muhammet Ecevit CARTİ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Saffet BALIN
Kurul Üyesi

Ünal SADE
Kurul Üyesi
(İzinli)

e-imzalıdır

Yunus Emre KARAOSMANOĞLU
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Av. Zennure BER
Kurul Üyesi